

1

Döngetek Prágába, a reptérre. Pontosabban az árokban borkálólok, kicsinykét bódult ködben, mert ittam.

Az utóbbi időben elég sokat ittunk a terezíni Koménium diákjaival.

Szóval most az országút mentén megyek, néha az árokban kúszom, mert nem akarom, hogy észrevegyenek a zsaruk a járőrökocsijukból.

Nem akarom, hogy elkapjanak, nem akarom, hogy a terezíni tűzről faggassanak.

Néha bevágódom az árokba, beékelem magam, hátam a földnek nyomom, csak úgy vagyok ott.

Így megyek szép lassan Prágába, a reptérre.

Az üvegben még maradt egy kevés, Sára borából. A húst, amit adtak, már megettem.

Nem akartam megenni, sokáig nem, de aztán rávettem magam, erősnek kell lennem.

Már majdnem telihold van.

A vörös téglás terezíni falakat már rég magam mögött hagytam, szülővárosom összes falát.

A városét, amelyet, mint apám mondogatta, Mária Terézia alapított, és amelyen azóta számtalan hadsereg több százezer katonája masírozott végig, Mária Terézia szerette a katonai díszszemléket, mesélte tamburmajor apám, aki meg egyenesen imádta a csinnadrattás terezíni díszszemléket.

Most már magam mögött hagytam a várost, az összes

hatalmas tereziánus-jozefiánus épületet meg a több millió töltény tárolására alkalmas raktárat is, a sok száz lónak otthont adó istállót, a több ezer férfit elszállásoló laktanyát, távozom, ahogy a hadseregnek épített város összes védője is távozott... nem özönlöttek már a katonák a katonáknak épített városba.

Márpedig hadsereg nélkül a város széthullik.

Az erődítményfalak fűvét legelésző kecskéimet eladták.

A nagy részüket.

Apám már nem érte meg ezt.

Azok közé tartozom, akik meg akarták menteni Terezínt.

Anyám azt mondogatta, hogy akkor jöttem a világra, amikor apámmal már nem vártak, és azt is gyakran mondta, hogy szerinte az lenne a legeslegszebb, ha olyan picurka maradnék, hogy szükség esetén egy gyűszűben is el tudjak bújni. Borsó lenne az eledelem, a macskával veszekednék a tej cseppjeiért, kis rongyocskába bugyolálva járnék, én volnék anya Hüvelyk Matyija.

Eleinte jólesett ez, naná.

De nem volt mit tenni, ugyanúgy nőttem, mint a többiek.

Annak már nem örültem, amikor karmesteri pálcájával, amelyet egy sárga sarló-kalapácsos vörös tokban tartott, apám elment dolgozni, és anya párnákkal meg takarókkal szigetelte be az ablakokat és az ajtókat.

Korábban állítólag tapsikoltam, amikor anya eltolta a bútorokat a faltól.

A szekrények, kisszekrények, kredencek, felfordított székek és a díszes kanapé között biztonságos menedékhelyet alakított ki, fészket csak nekünk kettőnknek.

Boldog voltam, amikor a meleg fészekben egymáshoz simultunk anyával, és addig öleltük egymást, amíg apám haza nem ért, és ki nem rángatott minket a biztonságból.

A kinti világ hatalmas volt, és anya nem volt hajlandó ki-
lépni bele.

De ahogy az lenni szokott, elkezdtem elszökösni előle.

Gőzöm sincs, hogy történt, egyszer kicsusszantam, kibúj-
tam anyám illatos öleléséből, ellöktem kinyújtott karjait, át-
kúsztam a kanapé alatt, keresztülmásztam a fotelen, rácsap-
tam a kilincstre, kinyitottam az ajtót, és kivágtattam.

A többi gyerekhez csapódtam, az erődítményfalakon
mászkáltunk ide-oda, mintha elment volna az eszünk, be-
levágódtunk a fűbe, aztán feltápászkodtunk, és már álltunk
is tovább.

Lebót, őt mind ismertük, Terezínben képtelenség is lett
volna nem ismerni.

Aztán volt ez a dolog is anyámmal.

Egyedül Lebo állt vele szóba. Na, azt azért nem, de min-
dig hozott neki virágot.

És a nénék is gondoskodtak kicsit anyámról.

Ki se tette a lábát a lakásból.

De biztos lehetett benne, hogy nőnapra vagy a szovjet
hadseregnek köszönhető felszabadulás évfordulójára Lebo
hatalmas mezeivirág-csokrot ad neki, amit az erődítmény-
falak alatt szedett, ahova a mohó kecskéim nem értek el,
vagy hogy félig titokban vörös porral belepett csokrot nyújt
át neki anyák napjára, az anyák napja a kommunizmus alatt
nem volt ünnep, Lebo bácsi mindig hozott anyámnak csok-
rot, és a nénék mosolyogtak.

Valaha Lebo és anya állítólag beszéltek is, én nem emlék-
szem rá.

Ellenben arra emlékszem, hogy anya a vége felé szinte
egyáltalán nem beszélt már.

Folyton be akart gubózni, a legkisebb helyen akart elfér-
ni, kizárólag annyi hely kellett neki, hogy lélegezni tudjon,
többre nem volt szüksége.

Lebo bácsit minden terezíni gyerek ismerte.

Valaha azt hittük, hogy hosszú koponyája miatt, amelyen egyetlen szál haj sem ágaskodott, hívják Lebónak, azt gondoltuk, hogy Lebka, azaz Koponya a neve, de nem így volt, magyarázott el nekem mindent Fridrichová néni, aki lánykorában a priccse alatt, egy cipős dobozban rejtegette a kis újszülött Lebót, ugyanis az elítélt nők és kislányok hálójának sarkában volt a priccse, a Lebo névnek pedig állítólag ez a története: A szobaparancsnok egy szlovák nő volt, a véletlen folytán szülésznő, ő pedig, amikor a nők szobájában titokban világra segítette a gyereket, még ha suttogva is, de kimondta, amit állítólag mind gondoltak: Bude potichu, alebo ho udusíme, azaz Vagy csendben marad, vagy megfojtjuk, mondta a bába, és ez a szlovák „lebo” lett Lebo neve.

A hálóteremben tilos volt gyereket szülni és rejtegetni, de a nők abban reménykedtek, hogy a Vörös Hadsereg mérföldes léptekkel siet Terezínbe, és igazuk is volt.

Sem Fridrichová néni, sem más nénim nem volt jelen a szülésnél, a titkos szülést idősebb, tapasztaltabb nők intézték, akik már nem élnek, sajnáltam, hogy a nénikéim akkor még olyan fiatalok voltak, elárulhatták volna, ki volt Lebo anyja, de végül is tök mindegy!, a lány, aki Lebót szülte, valószínűleg odaveszett a háborús napok forgatagában, talán eltűnt az utolsó keleti transzportok valamelyikében, de a nénik szerint legvalószínűbb, hogy a tifuszosok sírjában végezte, a törvénytelen szülésért ugyanis golyót kapott volna, magyarázta Fridrichová néni.

De egyébként sem figyeltünk!, mondta a régi terezíni időkre visszaemlékezve, épp Holopírková és Dohnalová nénik ültek nála, Fridrichová néni tekintete kicsinyke lakása falait pásztázta, ahova faggatni jöttem, aztán elfojtott nevetés bugyborékkolt fel a torkából, végül kitört belőle, és Holopírková és Dohnalová néni, akik hozzá hasonlóan szintén Terezínben töltötték a fiatalságukat, ugyancsak nevettek.

Lebo a bácsikánk volt, minden terezíni apróság bácsikája.

Végigkutattuk a kedvéért a folyosókat, kicsit nagyobacskaként bemásztunk minden csatornába is, ahol a hordalék, a tisztásokról az árvíz által idesorodott karámdeszkek időnként felduzzasztották a vizet, a föld alatt semmi sem korhadt el, az Emlékmű által elhelyezett figyelmeztető táblák nevetségesek voltak, egy gyerek eltolta a tenyerével, a leghátsóbb bástyáknál levő bunkereknek pedig megvolt a maguk varázsa.

De csodás volt találni valamilyen csövet is, egy régi káramot csak magadnak, erődfalak mellvédjét, ahova nem nagyon járt senki, ahol üvegek és óvszerek heverték szanaszét, elbújni egy sarokban, érezni a falak éleit és görbületeit, és pihenni.

Anya egyáltalán nem akart kiengedni.

Bennem kellett volna maradnod, mondogatta. Mi hiányzott neked? Ő maga sose tette ki a lábát a lakásból.

Hibbant nőszemély.

Így korholták anyámat szelíden és csak néha a szomszéd-beli nénik, Fridrichová néni, Dohnalová néni, Holopírková néni és mások.

Van elég baja! Nem tehet róla! Hisz szenvedett, mint az állat!, mondogatták.

Anyá sose tette ki a lábát, éreznie kellett a háta mögött a helyiség éleit és sarkait, elég volt neki annyi hely, hogy lélegezni tudjon, nagy térbe már nem vágyott, ennek ellenére nem bolondokházában halt meg, sosem vitték el, még az után az eset után sem, amikor megkötözött a szobában, hogy ne tudjak iskolába menni, ez után és a többi eset után sem, amikor nem akart kiengedni a világba, nem zárták be, mert háborús hős volt, így aztán szinte bármit csinálhatott, és bár miután én elmentem a városba katonaiskolába, végzett magával, mégsem döbbsent meg senki, senki sem sároztta be az emlékét, anya ugyanis a kínzások áldozata volt, háborús hős,

de apának se mondott senki egy mukkot se, ő is háborús hős volt, sok ilyen volt nálunk Terezínben, elvégre Lebo bácsit is, aki egyedüliként adott anyának hatalmas csokrokat, hősnek tartották, még az Emlékmű tudósai és tanácsosai is, pedig a háború alatt épp csak megszületett Terezínben, tehát semmire sem emlékezhetett az egész borzalomból.

Lebo bácsi vezetett minket, minket, a hajthatatlanok utolsó maroknyi csapatát, Terezín védőit, a bácsi Terezínben született, Terezínben járt iskolába, az Emlékműben dolgozott, aztán otthagya, és elsősorban főleg Terezínben gyűjtött tárgyakat.

Lebo bácsival és Sárával, aki elsőként érkezett hozzánk a világból, megalapítottuk a Koménium kommunát, nemzetközi iskolánkat a diákok számára a világ minden tájáról.

A nevet Nagy Lea találta ki, aki közvetlenül Sára után érkezett Terezínbe, Koméniumnak hívtuk az intézetünket, a népek tanítója, Jan Amos Komenský után, aki azt mondta, hogy a tanulás legyen játék.

De romba dőlt minden, sőt lángok martaléka lett, és én most döngetek Prágába.

Alex szervezte meg, Alex belorusz.

Ő szervezte meg az utat, mert csak az én fejemben van ott minden Lebóról, Lebo terveiről, de mindenekelőtt a címei és kapcsolatai, akiktől a pénzt szereztük, és ezeket a kincseket, ezeket az adatokat egy kis memóriakártyán tárolom, egy apró kis kütyün.

Pókocskának hívom.

Lebo az egyetlen ember a világon, aki nemcsak Terezínben született, hanem ott is élt egész életében.

És minden, ami Terezínhez kapcsolódott, de nem a dicső katonai múltjához, hanem elsősorban a borzalmakkal teli háborús történetéhez, szenvedélye volt Lebónak, sok évtizede volt arra, hogy összegyűjtse a tárgyakat, és a kapcso-